

KÖNYVISMERTETÉS

CSIMA PÉTER: MIKOVINY SÁMUEL AZ ÉPÍTÉSZ ÉS TÁJALAKÍTÓ

BOOK REVIEW

PÉTER CSIMA: SÁMUEL MIKOVINY, THE ARCHITECT AND LANDSCAPE-FORMER

SZERZŐ/BY:
MÓDOSNÉ BUGYI ILDIKÓ

[HTTPS://DOI.ORG/
10.36249/57.8](https://doi.org/10.36249/57.8)

A 2020. elején megjelent könyv a hazai tájépítészet szakmatörténetének legkorábbi időszakát és legelső képviselőjét mutatja be. Hiánypótlónak mondható, mert bár a szakmában évtizedek óta mondjuk és tanítjuk, hogy Mikoviny Sámuel kiemelkedő szerepet játszott a Kárpát-medence tudatos tájalakításában, a tatai munkáján kívül nagyon kevesen és nagyon keveset tudunk arról, hogy miket is alkotott. A könyvben az eddig nem publikált – tájépítészethez, építészethez köthető – tervei, alkotásai közül is feltárt és bemutat néhányat a szerző.

Több társszakma – így legfőképpen a térképészet, a bányászat és a vízépités – tekinti kiemelkedő képviselőjének Mikoviny Sámuel. Az életéről beszámoló eddigi magyar és szlovák kiadványok és folyóiratcikkek egyikének sem volt célja azonban **építészeti és tájépítészeti terveinek** a bemutatása. Csima Péter professzor könyve Mikoviny ilyen témájú terveit és megvalósult alkotásait tekinti át – azok szakmai elemzésével. 40 kéziratos tervlapot mutat be

– közöttük eddig ismeretlen, korábban nem közölt rajzokat is – továbbá néhány látképet a településeket táji környezetükkel együtt ábrázoló rajzok közül.

A tervrajzok és a tervleírások megértését segíti, hogy a szerző beazonosította Mikoviny által tervezett létesítmények helyét, felkereste és fotókkal dokumentálta a megvalósultak mai állapotát. A könyv bemutatja, hogy Mikovinyi (mai értelmezés szerint) tájépítészeti tervei alapján, többségében az irányításával kivitelezett létesítmények közül több ma is a tájszerkezet jelentős eleme. A *selmecbányai Kálvária* építészeti-táji együttese ma kiemelten védett kultúrtörténelmi emlék, egyben népszerű turisztikai célpont. A *Karkóc és Lipótvár közti út* ma is a Mikoviny terve alapján helyreállított nyomvonalon és töltéssel vezet. Megépült a Dudvág és a Vág folyók között létesített patakon az általa tervezett öt oldalág, amelyek közül kettő ma is létezik. A *selmecbányai úthálózat terve* és a *komáromi cölöphíd* nyomvonalterve a mai napig hatóan

meghatározó volt a két város településszerkezetének alakulásában. A tervei alapján megvalósult *tározótavak, vízvezetők és a selmeci Kálvária* ma *Világörökségi helyszínként* az UNESCO által védetté nyilvánított egyetemes értékek.

Mikoviny Sámuel tervei a táji adottságokat felismerő és azokat hasznosító kiváló tervezői képességét igazolják, a kárpát-medencei tájalakítás történetének nagyszerű dokumentumai. Munkásságának szakmatörténelmi jelentőségét az építészet és a tájépítészet területén, tervezési módszereinek bemutatásával is alátámasztja a könyv. Tájépítészeti terveinek részletezettsége, grafikai kidolgozottsága, színezése, jelmagyarázatának felépítése és érthetősége korának általános színvonalát lényegesen meghaladta. A tervezéshez az alaptérképeket a saját műszeres felmérései alapján készítette, így egyesítve hasznosította földmérői-térképészeti és építészeti szakmai tudását. A műszaki megoldásokat a domborzati és a vízrajzi adottságokra alapozva dolgozta ki. Tökéletes

This book, published at the beginning of 2020, describes the earliest period and the first representative of Hungary's landscape architecture. The book can be considered as supplementary research because although we have been saying and teaching in landscape architecture for decades that Sámuel Mikoviny played a prominent role in the conscious landscape-forming of the Carpathian Basin, apart from his work in Tata, we knew very little about what he has created. In this book, the author has also revealed and presents some of Mikoviny's previously unpublished plans and works, which can be connected to landscape architecture and architecture.

Several associate professions, above all cartography, mining, and hydraulic engineering, consider Sámuel Mikoviny to their excellent representative. None of the Hungarian and Slovakian publications and journal articles about his life was meant to present his **architectural and landscape architectural plans** so far. Professor Péter Csima's book reviews Mikoviny's completed plans and works – with their professional analysis. The author presents 40 manuscripts – *including previously unknown, formerly unpublished drawings* – as well as some vistas about settlements with their landscape environment surroundings.

The understanding of plans and plan descriptions is helped thereby the author identified the location of installations designed by Mikoviny, visited the completed ones, and documented with photographs about their current state. The book shows that based on Mikoviny's (according to recent interpretation) landscape architecture plans, most of the installations, facilities constructed under his direction,

are still significant elements of the landscape structure. The architectural and landscape combination of *Calvary in Selmecbánya (Banská Štiavnica)* is a specially protected monument with historical importance and at the same time, it is also a popular tourist destination. *The road between Karkóc (Trakovice) and Lipótvár (Leopoldov)* still leads on the path and dam restored according to Mikoviny's plan. The five stream beds, that he designed on the streams between Dudvág and Vág rivers have been constructed; two of them still exist nowadays. *The plan of the road network in Selmecbánya (Banská Štiavnica)* and the *path plan of the stakes bridge in Komárom* have been determinate in the formation of these two towns' settlement structure. Based on his plans, *wet basins, aquifers and the Calvary in Selmecbánya* are universal values declared by UNESCO as World Heritage Sites.

The plans of Sámuel Mikoviny prove his excellent designer ability in recognizing and utilizing the landscape qualities; these are brilliant documents of the Carpathian Basin's landscape-forming history. The book also confirms the historical significance of his works in the field of architecture and landscape architecture by presenting his design methods. The level of detail, graphic elaboration, coloring, structure, and clarity of legends significantly exceeded the general standard of his era. For his plans, he made the basic maps based on his own instrumental surveys, thus combining his knowledge of geometer, cartographer, and architect. He developed technical solutions based on the topographic and hydrographic conditions. There is a perfect harmony between his plans and plan

descriptions and the budgets made for them, these parts of work complement and support each other well.

According to the author's research, it turned out, that based on our knowledge, Mikoviny has created the first *local development plan* in the Kingdom of Hungary. He was the first, who applied the two-scale method of architectural analysis – for a region and facility, as well as for the settlement and facility – and the two-scale method of landscape analysis and planning. As a part of his landscape surveys, he also made archeological analyses, and presented their results on plans, and created reports to describe them.

The results of professor Péter Csima prove that the planning and construction work of Sámuel Mikoviny in the Tata-Almás region between 1746-1747 is an eminent performance of the *conscious landscape-formation in the 18th century*. According to the planning documents presented in the book, Mikoviny can be considered as the planner of the *first landscape plan* for the area of current Hungary. Its plan and implementation served as a model in many aspects of forming the landscape of the Carpathian Basin in the following decades. In the second half of the century, similar works were implemented in other parts of the country to increase the agriculturally usable lands and to make possible the multifaceted usage of the landscape. ©

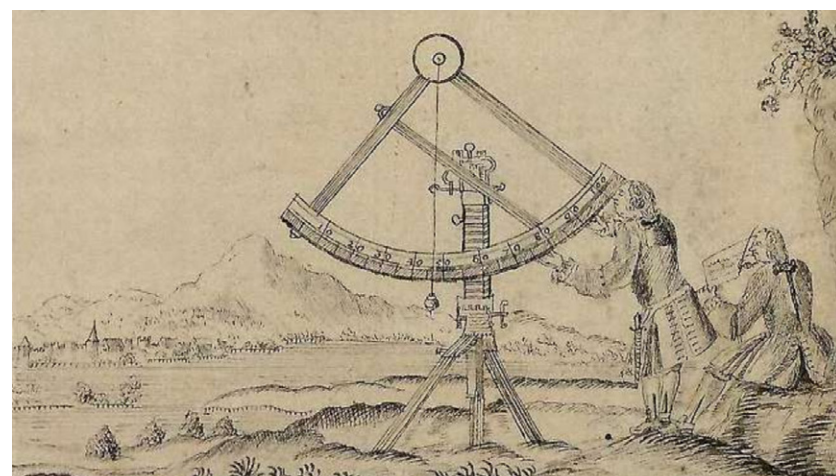
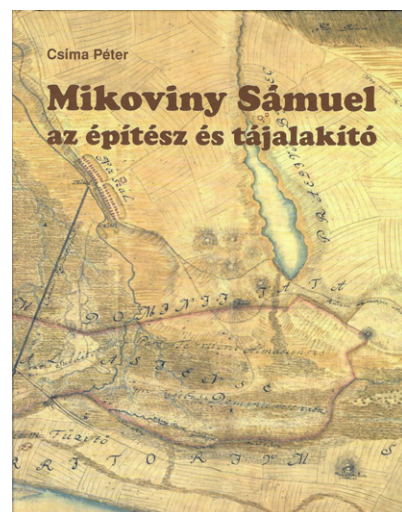
The book was published by the Construction / Building Information Center.

1. kép/pict. 1:
Könyvborító /
Book cover
2. kép/pict. 2:
Mikoviny Sámuel /
Sámuel Mikoviny

3. kép/pict. 3:
Mikoviny által
tervezett és épített
tározótó / Reservoir
designed/planned and
built by Mikoviny

4. kép/pict. 4:
Térkép mellékrajz
a műszeres mérésről /
side-plan of
Instrumental survey

összhang van a tervrajzai illetve az azokhoz készített tervleírások és költségvetések között, ezek a munkarészek egymást jól kiegészítik és alátámasztják.

A szerző kutatásai nyomán kiderült, hogy ismereteink szerint Mikoviny készítette a Magyar Királyságban az *első településrendezési tervet*. Elsőként alkalmazta a kétléptékű - térségre és építményre, illetve településre és épületre vonatkozó - építészeti vizsgálat valamint a kétléptékű tájvizsgálat és tervezés módszerét. Tájvizsgálatai keretében régészeti terepi vizsgálatokat is folytatott, azok eredményeit tervlapokon bemutatta és azokról írásos jelentéseket készített.

Csima Péter professzor eredményei bizonyítják, hogy Mikoviny Sámuel Tata-Almás térségében 1746-1747-ben vég-

zett tervezői és kivitelezési tevékenysége a *18. századi tudatos tájalakítás* kimagasló hazai teljesítménye. A könyvben bemutatott tervdokumentumok alapján Mikovinyt a Magyarország mai területére készített *első tájterv* készítőjének tekinthetjük. Terve és annak megvalósítása sok tekintetben mintaként szolgált és hatással volt a következő évtizedekben a kárpát-medencei tájak alakítására. A század második felében hamarosan követték az országban máshol is a hasznosítható termőföldek növelését és a táj sokoldalú hasznosítását lehetővé tevő hasonló munkálatok. ©

A könyv az Építésügyi Tájékoztatósi Központ kiadásában készült.

HIBA JEGYZÉK ERRATUM

A folyóirat 52., 53., 55-56. számában tévesen jelentek meg a cikkek DOI azonosítói. A nyomtatásban megjelentekkel szemben a helyes DOI azonosítók az alábbiak:

52. szám:

<https://doi.org/10.36249/52.1>
<https://doi.org/10.36249/52.2>
<https://doi.org/10.36249/52.3>
<https://doi.org/10.36249/52.4>

53. szám:

<https://doi.org/10.36249/53.1>
<https://doi.org/10.36249/53.2>
<https://doi.org/10.36249/53.3>
<https://doi.org/10.36249/53.4>
<https://doi.org/10.36249/53.5>
<https://doi.org/10.36249/53.6>
<https://doi.org/10.36249/53.7>
<https://doi.org/10.36249/53.8>
<https://doi.org/10.36249/53.9>
<https://doi.org/10.36249/53.10>
<https://doi.org/10.36249/53.11>
<https://doi.org/10.36249/53.12>

55-56. szám:

<https://doi.org/10.36249/55.56.1>
<https://doi.org/10.36249/55.56.2>
<https://doi.org/10.36249/55.56.3>
<https://doi.org/10.36249/55.56.4>
<https://doi.org/10.36249/55.56.5>
<https://doi.org/10.36249/55.56.6>
<https://doi.org/10.36249/55.56.7>
<https://doi.org/10.36249/55.56.8>
<https://doi.org/10.36249/55.56.9>
<https://doi.org/10.36249/55.56.10>
<https://doi.org/10.36249/55.56.11>

In the 52nd, 53rd and 55-56th numbers of the Journal the DOI identifiers has been incorrectly published. Please find the right DOI identification numbers as follow:

No 52:

<https://doi.org/10.36249/52.1>
<https://doi.org/10.36249/52.2>
<https://doi.org/10.36249/52.3>
<https://doi.org/10.36249/52.4>

No 53:

<https://doi.org/10.36249/53.1>
<https://doi.org/10.36249/53.2>
<https://doi.org/10.36249/53.3>
<https://doi.org/10.36249/53.4>
<https://doi.org/10.36249/53.5>
<https://doi.org/10.36249/53.6>
<https://doi.org/10.36249/53.7>
<https://doi.org/10.36249/53.8>
<https://doi.org/10.36249/53.9>
<https://doi.org/10.36249/53.10>
<https://doi.org/10.36249/53.11>
<https://doi.org/10.36249/53.12>

No 55-56:

<https://doi.org/10.36249/55.56.1>
<https://doi.org/10.36249/55.56.2>
<https://doi.org/10.36249/55.56.3>
<https://doi.org/10.36249/55.56.4>
<https://doi.org/10.36249/55.56.5>
<https://doi.org/10.36249/55.56.6>
<https://doi.org/10.36249/55.56.7>
<https://doi.org/10.36249/55.56.8>
<https://doi.org/10.36249/55.56.9>
<https://doi.org/10.36249/55.56.10>
<https://doi.org/10.36249/55.56.11>